

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับพฤหัสบดีที่ 12 กันยายน 2545

สังคมเศรษฐกิจโลกในภาวะสงคราม

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

อาการกระหายสงครามของประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาและบริวาร ในที่สุดแล้วคงทำให้การถล่มอิรักเป็นสงครามที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ในเมื่อผู้นำอเมริกันพยายาม 'ล้างสมอง' ประชาชนชาวอเมริกันและพลโลกด้วยการอัดฉีดสารสนเทศที่จริงเท็จ ด้วยการ 'ผลิต' ข้อมูลข่าวสารเทียม และด้วยการสร้างสถานการณ์ เพื่อให้เห็นความชั่วร้ายของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน แห่งอิรัก

ผู้คนที่ทั่วไปอดตั้งคำถามมิได้ว่า หากสงครามอิรักก่อเกิดขึ้นแล้ว สังคมเศรษฐกิจโลกจะตกอยู่ในสภาวะการณ์เช่นไร?

ก่อนเกิดสงครามอิรัก สังคมเศรษฐกิจโลกกำลังเผชิญภาวะถดถอยอยู่แล้ว การแตกสลายของภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา นับเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่เปลี่ยนผันสังคมเศรษฐกิจโลก สหรัฐอเมริกามีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในทศวรรษก่อนหน้านั้น ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกามีส่วนช่วยบรรเทาผลกระทบอันเกิดจากวิกฤติการณ์การเงินเอเชียในปี 2540 เพราะสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดรองรับสินค้าออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สำคัญ ซึ่งช่วยเหนี่ยวรั้งมิให้อาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ตกต่ำทางเศรษฐกิจมากนัก

ในขณะที่สหรัฐอเมริกามีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นเผชิญภาวะถดถอยและบางขณะเผชิญภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่แตกสลายในปี 2534 เป็นต้นมา โดยที่อาการมีแต่ทรงกับทรุด ในอีกฟากหนึ่งของมนุษยพิภพ สหภาพยุโรปมิได้มีภาวะเศรษฐกิจอันสดใส ประเทศผู้นำดังเช่นเยอรมนีและฝรั่งเศสล้วนมีการว่างงานอัตราสูงยิ่ง

เมื่อภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในสหรัฐอเมริกาแตกสลายในปี 2544 ศูนย์อำนาจของระบบทุนนิยมโลก อันประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น เผชิญภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจร่วมกัน ไม่มีศูนย์อำนาจศูนย์หนึ่งศูนย์ใดที่ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงการเติบโตของสังคมเศรษฐกิจโลกอีกต่อไป ความหวังจึงอยู่ที่การรอยคองการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของศูนย์อำนาจ

เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นตัวของเศรษฐกิจอเมริกันและสหภาพยุโรป โดยที่มีโอกาสคาดหวังการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้เลย

แต่แล้วภาวะถดถอยของสังคมเศรษฐกิจโลกกลับถูกซ้ำเติมด้วยวิกฤติการณ์การเงินละตินอเมริกา เมื่ออาร์เจนตินาเผชิญวิกฤติการณ์การเงินในเดือนธันวาคม 2544 นั้น ในขั้นแรกยังมีได้ก่อผลลูกกลมที่วงวิชาการเศรษฐศาสตร์เรียกว่า Contagion Effect แต่แล้ววิกฤติการณ์การเงินปกแผ่ครอบคลุมละตินอเมริกาเกือบทั้งภูมิภาค นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2545 เป็นต้นมา ในขณะที่อาร์เจนตินายังอยู่ในภาวะโคม่า อูรุกวัย ปารากวัย และบราซิลต้องเผชิญวิกฤติการณ์การเงินเจริญรอยตามอาร์เจนตินา ภาวะความไม่สงบเรียบร้อยปรากฏในโคลอมเบียและเวเนซุเอลาด้วย

นักเศรษฐศาสตร์กำลังจับตามองว่า วิกฤติการณ์การเงินละตินอเมริกาจะส่งผลกระทบต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือไม่?

เมื่อเกิดวิกฤติการณ์การเงินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี 2540 นั้น Contagion Effect ลามลุกลามสู่รัสเซียและบราซิลในปี 2541 ในคราวนี้ อาการลามของวิกฤติการณ์การเงินมีทิศทางตรงกันข้าม บางคนฟันธงว่าให้จับตามองฟิลิปปินส์ เพราะฟิลิปปินส์เป็น The Weakest Link ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเพิ่งถูกลดอันดับความน่าเชื่อถือทางการเงิน

นับตั้งแต่ Bretton Woods System พบจุดจบในเดือนสิงหาคม 2514 มนุษย์พิภพดำรงอยู่โดยปราศจากระเบียบการเงินระหว่างประเทศ รัฐบาลประเทศต่างๆ เลือกลงมือระบบการเงินของตนเองตามใจชอบ ตลอดช่วงเวลาประมาณสามทศวรรษที่ผ่านมา มีวิกฤติการณ์การเงินเกิดขึ้น 112 ครั้งในประเทศต่างๆ รวม 93 ประเทศ

การก่อสร้างความอริภักจะไม่เป็นผลดีต่อสังคมเศรษฐกิจโลกอย่างแน่นอน ละตินอเมริกาจะหลุดออกจากวิกฤติการณ์การเงินได้ยากขึ้น และภาวะถดถอยของสังคมเศรษฐกิจโลกจะเลวร้ายลง ปมเงื่อนสำคัญอยู่ที่ราคาน้ำมัน

การก่อสร้างความในตะวันออกกลางย่อมยังผลให้การผลิตน้ำมันไม่อยู่ในภาวะปกติ ผลกระทบดังกล่าวนี้จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับขอบเขตของสงคราม แต่การจำกัดขอบเขตสงครามในตะวันออกกลางเป็นเรื่องยากยิ่ง โอกาสที่สงครามอริภักจะกลับกลายเป็นสงครามครูเสด ดังที่นายฮอร์จ บุษ จูเนียร์ เคยพลั้งปาก มิใช่จะไม่มีเสียเลย หากสงครามครูเสดเกิดขึ้นจริง มนุษย์พิภพคงหาสานติสุขมิได้ และคงไม่มีใครต้องรับผิดชอบกับภาวะสงครามที่เกิดขึ้นนี้มากไปกว่าประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา และประชาชนชาวอเมริกันผู้เลื่อมใสศรัทธากระหายสงครามขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี

หากราคาน้ำมันดิบตัวจนสูงกว่าระดับ 40 ดอลลาร์อเมริกันต่อบาร์เรล ย่อมมีผลซ้ำเติมภาวะถดถอยในสังคมเศรษฐกิจโลก ผลกระทบดังกล่าวนี้จะรุนแรงมากน้อยเพียงใด

นอกจากจะขึ้นอยู่กับขอบเขตของสงครามแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของสงครามอีกด้วย จากประสบการณ์ในอดีต เมื่อเกิดสงครามอ่าวเปอร์เซียปี 2533-2534 แม้จะเกิดวิกฤติการณ์น้ำมัน แต่ผลกระทบไม่รุนแรงมาก เนื่องจากสงครามไม่ยืดหยุ่น

ธุรกิจน้ำมันและอุตสาหกรรมผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ได้ประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยจากการทำสงครามอิรัก ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาและบริวารสายเหยี่ยวล้วนมีผลประโยชน์ในอุตสาหกรรมประเภทนี้ หากสงครามอิรักยืดเยื้อ ระบบเศรษฐกิจอเมริกันอาจมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต ทรัพยากรจะถูกผันไปใช้ในการผลิตอาวุธเพื่อทำสงครามมากขึ้น ทรัพยากรด้านการวิจัยจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกันด้วย ในยุคสงครามเย็น การใช้จ่ายในด้านการวิจัยและการพัฒนา (R&D Expenditure) ในสหรัฐอเมริกาได้ช่วยเพิ่มพูนศักยภาพของระบบเศรษฐกิจและประสิทธิภาพในการผลิตเท่าที่ควร เนื่องจากทรัพยากรด้านการวิจัยส่วนใหญ่ถูกผันไปใช้ในการวิจัยเพื่อการทหาร ในช่วงเวลาดังกล่าว ระบบเศรษฐกิจอเมริกันเติบโตในอัตราค่อนข้างต่ำ เมื่อสิ้นยุคสงครามเย็น โครงสร้างรายจ่ายด้านการวิจัยและการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก่อเกิดการเติบโตของระบบเศรษฐกิจมากขึ้น สงครามอิรักที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้จะหมุนเข็มนาฬิกากลับไปสู่โครงสร้างเดิม

การก่อสงครามอิรักมีผลต่อฐานะการคลังของรัฐบาลอเมริกันโดยตรง บรรดาประเทศพันธมิตรที่ร่วมทำสงครามอาจลังเลที่จะร่วมรับภาระรายจ่ายในการทำสงครามที่สหรัฐอเมริกาเริ่มขึ้น เพราะยากที่จะขอความเห็นชอบจากประชาชน สงครามอิรักที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้แตกต่างจากสงครามอ่าวเปอร์เซียปี 2533-2534 เพราะในครั้งกระนั้น อิรักเป็นฝ่ายจุดปะทุสงครามด้วยการบุกคูเวต บรรดาประเทศพันธมิตรที่ร่วมกับสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามอยู่ในฐานะที่จะร่วมรับภาระรายจ่ายในการทำสงครามได้ง่ายกว่าครั้งนี้

ความยืดหยุ่นของสงครามอิรักจะทำให้ฐานะการคลังของรัฐบาลอเมริกันเสื่อมทรุด ในเมื่อสหรัฐอเมริกามีปัญหาการขาดดุลงบดุลขึ้นแล้ว การขาดดุลการคลังซึ่งยืดเยื้อตามภาวะยืดหยุ่นของสงครามจะยังผลให้เกิดภาวะการขาดดุลแฝด หรือ Twin Deficits กล่าวคือมีการขาดดุลทั้งบัญชีเดินสะพัดและดุลการคลัง ซึ่งบั่นทอนความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจอเมริกันในขั้นพื้นฐาน

การใช้จ่ายในการทำสงครามอาจก่อผลทวีคูณ (Multiplier Effects) ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ผลทวีคูณนี้มีขอบเขตจำกัด ในด้านหนึ่ง รายจ่ายในการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ให้ประโยชน์แก่บรรษัทยักษ์ใหญ่ในอุตสาหกรรมดังกล่าวโดยเฉพาะ ในอีกด้านหนึ่ง รายจ่ายในการเกณฑ์ทหารเพื่อทำสงคราม แม้จะช่วยลดการว่างงานได้ แต่ก็ต้องแลกกับชีวิตมนุษย์ ทั้งทหารและพลเรือนที่มีรู้อีโหน่อีเหน่ นับเป็นต้นทุนของการเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดปัญหาการว่างงานที่เหลือคณานับ

หากสงครามอิรักเกิดขึ้นจริง กฎกติกาในมนุษยพิภพย่อมแปรเปลี่ยนไป สงครามอิรักจะทำให้ประเทศมหาอำนาจยามใจและหลงผิดคิดว่า การใช้พละานุภาพทางทหารจะช่วยจัดระเบียบโลกได้ ฮิตเลอร์เคยมีความคิดเช่นนี้มาก่อนแล้ว ยอร์จ บุซ จูเนียร์ กำลังเจริญรอยตาม

มนุษยพิภพหลังสงครามอิรัก จะไม่มีวันเหมือนเดิมอีกแล้ว